

โรคปากและเท้าเปื่อย FMD (Foot and Mouth Disease)

โรคปากและเท้าเปื่อย คืออะไร

โรคปากและเท้าเปื่อย หรือ FMD (Foot and Mouth Disease) เป็นโรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อไวรัส พบได้ในสัตว์ที่มีกีบคู่ เช่น โค กระบือ สุกร แพะ แกะ และกวาง ยกเว้นม้า ไวรัสที่เป็นสาเหตุของโรค มีอยู่หลายชนิดและหลายสายพันธุ์ ปัจจุบันมี 7 ชนิดคือ ชนิด A, O, C, SAT 1, SAT 2, SAT 3 และ Asia 1 สำหรับในประเทศไทยพบ 3 ชนิด คือ ชนิด A, O และ Asia 1 ส่วนชนิดที่เป็นสาเหตุ ของการระบาดในประเทศอังกฤษในช่วงต้นปี 2544 คือ ชนิด O

เชื้อไวรัสแต่ละชนิดที่เป็นสาเหตุของโรคปากและเท้าเปื่อยนั้นจะไม่มีภูมิคุ้มกันโรคซึ่งกันและกัน ดังนั้นสัตว์ที่มีภูมิคุ้มกันต่อโรคเฉพาะชนิด O จะสามารถเกิดโรคที่เกิดจากชนิด A และ Asia 1

การติดต่อของโรคจากสัตว์สู่สัตว์

โรคนี้สามารถติดต่อจากสัตว์สู่สัตว์ได้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งยังแพร่ระบาด ได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง โดยเฉพาะกับสัตว์ ที่ไม่มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรค จะติดโรคจากสัตว์ที่ป่วยได้โดยง่าย การติดต่อของโรคสามารถเกิดขึ้นได้ 2 ทาง คือ

1. การได้รับเชื้อที่ปนเปื้อนมากับยานพาหนะ ที่ใช้ในการบรรทุกสัตว์ คน เสื้อผ้า รองเท้า สัตว์เลี้ยง อาหาร หรือ ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ภายในคอกสัตว์
2. การสัมผัสจากสัตว์ป่วยโดยตรง หรือ สิ่งขับถ่ายจากสัตว์ป่วยเช่น น้ำนม น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ ของเหลวจากตุ่มใส สัตว์ป่วยสามารถขับไวรัสออกมา ได้แม้จะไม่แสดงอาการป่วยหรือ อยู่ในระยะฟักตัวของโรค สำหรับสัตว์ที่มีการฉีดวัคซีน ป้องกันไว้แล้วเมื่อไวรัสติดต่อเข้าไป จะไม่มีผลทำให้สัตว์แสดงอาการของโรค แต่สัตว์ตัวนั้นจะมีเชื้ออยู่ในตัว ซึ่งหมายถึงว่าสัตว์ตัวนั้นจะเป็นพาหะของโรคได้

การติดต่อมาสู่มนุษย์

โรคนี้สามารถแพร่กระจายมาสู่มนุษย์ได้ ตามหลักการแล้วคนจะติดเชื้อจากโรคนี้ได้ ทางผิวหนังที่มีบาดแผล ซึ่งจะติดต่อโดยตรงทางเยื่อเมือก หรือ การดื่มนมที่ไม่ได้ผ่านการพาสเจอร์ไรซ์มาก่อน แต่อาการของโรคที่เกิดกับคน จะไม่รุนแรงและไม่ร้ายแรงถึงขั้นทำให้เสียชีวิตได้ ซึ่งเท่าที่ผ่านมายังไม่พบเหตุการณ์ที่ว่าโรคปาก และเท้าเปื่อยที่เกิด กับสัตว์ติดต่อมาสู่มนุษย์

โรคติดต่อในสัตว์ : โรคปากและเท้าเปื่อย

อาการของโรค

ในระยะแรก หลังจากได้รับเชื้อไวรัสปากและเท้าเปื่อย 2 - 8 วัน สัตว์จะมีไข้ ชีมี เบื่ออาหาร เกิดเม็ดตุ่มใสที่เยื่อภายในช่องปาก หรือลิ้น หรือ เหงือก หลังจากนั้นตุ่มใสจะแตก และเนื้อเยื่อจะลอก ทำให้สัตว์เจ็บปาก กินอาหารลำบากจน กระทั่งกินอาหารไม่ได้

ในระยะที่สอง เชื้อจะเข้าสู่กระแสโลหิต และกระจายไปทั่วร่างกาย ผิวหนังที่เท้าจะบวมแดง มีน้ำเหลืองขังอยู่ภายใน แล้วแตกออกเป็นแผล มักพบบริเวณไรกีบหรือซอกกีบ ซึ่งอาจเปื่อย ลอกคราบ และอาจทำให้ขาสัตว์เสียได้ นอกจากนั้นหากเกิดในโคนม จะทำให้อัตราการให้นมลดลง และจะหยุดให้นมในที่สุด หากเกิดในโคเนื้อและสุกร จะทำให้สัตว์น้ำหนักลด มีผลให้เกษตรกร สูญเสียทั้งเงินและเวลา ในการเลี้ยง และหากเกิดในสัตว์ที่กำลังท้องอาจทำให้สัตว์เกิดการแท้ง และมีปัญหาการผสมไม่ติดได้

การป้องกันการแพร่ระบาด

เพื่อป้องกันและควบคุมไม่ให้โรค FMD แพร่ระบาดมายังประเทศไทย กรมปศุสัตว์จึงได้ดำเนินการให้ระงับการนำเข้าโค กระบือ สุกร แพะ แกะ และสัตว์กีบคู่ทุกชนิด รวมทั้งสัตว์ป่ารวมถึง เอ็มบริโอ คัพภะ น้ำเชื้อ นำนมและผลิตภัณฑ์นม เลือดป่นเนื้อป่น ขน หนังและกระดูก หย้าแห่งอาหาร สัตว์ และผลิตภัณฑ์อื่นที่ได้มาจากสัตว์ดังกล่าว จากประเทศอังกฤษเป็นการชั่วคราว การนำเข้าสัตว์ ชากสัตว์หรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว เข้าราชอาณาจักรจากประเทศอังกฤษ ให้ผู้ขออนุญาตนำเข้า แนบเอกสารทางราชการหรือ เอกสารจากสัตวแพทย์ รัฐบาลต้นทางยืนยันว่า ปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย ประกอบการพิจารณาขออนุญาตนำเข้าทุกครั้ง

การควบคุมและป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยในประเทศไทย

1. การเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา
2. การเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน โรคปากและเท้าเปื่อย โดยการฉีดวัคซีน อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง
3. การควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์
4. การทำลายสัตว์ป่วย
  - กรณีที่เกิดโรคปากและเท้าเปื่อย ขึ้นในพื้นที่ที่ประกาศเป็นเขตปลอดโรคแล้ว ให้ทำลาย 100 เปอร์เซนต์ทันที
  - กรณีที่เกิดโรคปากและเท้าเปื่อยขึ้นในพื้นที่ ที่ยังไม่ได้มีการประกาศเป็นเขตปลอดโรค ให้ทำลายเฉพาะกรณี ที่ทำลายแล้วสามารถควบคุมโรคได้
  - กรณีที่ตรวจพบโรคในสัตว์ที่เคลื่อนย้ายไปต่างท้องที่ การทำลายสัตว์ป่วยตามระเบียบที่ กรมปศุสัตว์กำหนด สามารถขอใช้เงินให้แก่เจ้าของสัตว์ไม่เกิน 75% ของราคาสัตว์ในท้องตลาดขณะนั้น ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 ยกเว้นกรณีเจ้าของสัตว์จงใจกระทำผิด